

Kitap Eleştirisi

Fahri TÜRK, Büyük Güçlerin Kıskacındaki Ülke Tacikistan, Nobel, Ankara, 2022, ISBN: 978-625-433-387-3

Taner KARAKUZU¹
İlker LİMON²

Türk uluslararası ilişkiler yazınına mevzu olan çalışmalar ağırlıklı olarak Batı ekseninde yoğunlaşmaktadır. Bu durumun ana nedeni Türk araştırmacıların bölge dillerine hâkim olmamalarıdır. İkinci sebep Türk bilim insanları saha araştırmasını çeşitli vesilelerle gerçekleştirememektedirler. Şöyle ki bahanelerin ana gerekçesi olarak maddi yetersizliklerin haricinde birçok bireysel ve kurumsal neden dile getirilmektedir. Tenkiti gerçekleştirilen bu eser yukarıda zikredilen basmakalıp bahanelerin ardına sığınmadan kaleme alınmış bir kitaptır. Fahri Türk tarafından okuyucuyla buluşturulan “Büyük Güçlerin Kıskacındaki Ülke Tacikistan” başlıklı bu çalışma kullandığı kaynakların zenginliğinin yanı sıra bir alan incelemesi olarak raflardaki yerini almıştır. Yazar akademik kariyeri boyunca kadim Orta Asya’nın küçük ve fakir bir ülkesi olarak nitelendirilen Tacikistan hakkında Türkçe yazına önemli katkılar sunmuştur. Bu minvalde Türk’ün Tacikistan üzerine ilmî yöntemlere sadık kalarak yazmış olduğu toplam on dört araştırma makalesi ve iki telif kitabı okuyucuyla buluşturulmuştur.

Söz başı olarak eleştirisi gerçekleştirilen kitap hakkında birkaç teknik bilgiye yer vermek gerekirse aşağıdaki değerlendirme yapılabilir: Kitap 16,5 x 24 cm ebatlarında birinci hamur kâğıda basılmıştır. Eser’in kapağı kartondan imal edilmiş ve siyah zemin üzerine yeşil renkle oluşturulan Tacikistan haritasıyla imgelemiştir. Mizanpaj ağışından oldukça iyi hazırlanmış olan kitap 228 sayfadan ibarettir. İlmî muhtevası bakımından değerlendirildiğinde ise eserin yedi özgün bölümden meydana geldiği görülmektedir. Gene her bölüm, bilimin evrensel kaideleri dışına çıkılmadan kaleme alınmıştır. Kitabın ilmî zenginliği hakkında birkaç sayısal bilgi paylaşılacak olursa; Rusça, İngilizce, Almanca, Farsça ve Türkçe gibi dillerde yazılmış eserlerin yer aldığı kaynakçada görüşmeler dâhil 390 adet farklı bilgi kaynağına rastlanılmıştır. Yine özgün bilgilerle ve büyük bir titizlikle hazırlanmış 24 adet tablo ilmî açıdan hayranlık uyandırıcıdır. Eser, bölümlerinin mantıksal örgüsü ve genel terkihi dışında tashih bakımından da göz doldurmaktadır.

Yukarıdaki bilgilerden sonra eserin içeriği hakkında aşağıdaki değerlendirme yapılabilir: Kitap yedi ana bölümden meydana gelmiştir. Bölümler; “Tacikistan’da Dış Güçler: Rusya, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, İran ve Türkiye” (s.1-22), “Yumuşak Güç Bağlamında Rusya’nın Tacikistan Politikası: Rus Dili ve Kültürü” (s.23-64), “Çin’in Tacikistan Politikası” (s.65-98), Amerika Birleşik Devletleri’nin Tacikistan Politikası” (s.99-114), “Avrupa Birliği’nin Tacikistan Politikası: Almanya Örnek Olayı” (s.115-148), “İran’ın Orta Asya Politikasında Yumuşak Güç: Tacikistan Örneği” (s.149-178) ve “Türkiye’nin Tacikistan Politikası 1991-2020” (s. 179-212) başlıkları şeklinde ete kemiğe bürünmüştür.

Eserin birinci bölümünde 1992 senesinde Tacikistan ile diplomatik ilişkiler kurmuş olan Rusya, Çin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB), İran ve Türkiye

¹ Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2487-8964

² Öğr. Gör. Dr. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8668-6733

gibi dış güçlerin bu ülkeye yönelik politikaları bütüncül bir bakış açısıyla masaya yatırılmıştır. “Yumuşak Güç Bağlamında Rusya’nın Tacikistan Politikası: Rus Dili ve Kültürü” başlıklı bölümde; iki devlet arasında cereyan eden dil, kültür ve bunlarla ilişkili olarak insani boyut (Rus azınlığı) derinlemesine analiz edilmiştir. Bu bölümde Rus dış politikasında neden dilsel ve kültürel münasebetlerin 2000’li yılların ikinci yarısından itibaren yükselişe geçtiği suali cevaplanmıştır. Kitabın üçüncü bölümünde ise Çin’in 2000’li yılların ikinci yarısından sonra Tacikistan’a yönelik geliştirmeye başladığı politikalar çözümlenmiştir. Bu doğrultuda Çin’in Tacikistan politikası; “Çin’in Tacikistan politikası hangi sacayakları üzerine kurulmuştur?”, “Söz konusu politikalar Tacikistan’ın ekonomik ve siyasal bağımsızlığını nasıl etkilemektedir?” ve “Çinli göçmenler tarım sektöründe iddia edildiği gibi Tacikistan açısından ciddi bir tehdit unsuru olarak değerlendirilebilir mi?” soruları üzerinden çözümlenmiştir. “Amerika Birleşik Devletleri’nin Tacikistan Politikası” başlıklı dördüncü bölümde iki ülkenin münasebetleri askerî ve güvenlik ilişkileri noktazarından gün yüzüne çıkarılmıştır. Türk bu bölümde “ABD ve Tacikistan arasındaki ilişkilerde güvenlik ve askerî iş birliği ne derece rol oynamaktadır?” sorusunu tartışmıştır. Kitabın beşinci ana başlığı altında AB’nin Tacikistan politikası kaleme alınmıştır. Ancak bu bölümün mihenk taşını AB’nin başat güçlerinden biri olan Almanya’nın Tacikistan’a yönelik politikası meydana getirmiştir. Altıncı bölüm “İran’ın Orta Asya Politikasında Yumuşak Güç: Tacikistan Örneği” başlığı altında irdelenmiştir. Bu doğrultuda Tahran’ın Duşanbe siyaseti yumuşak güç mefhumu kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise 1991 yılından 2021 senesine kadar Türkiye’nin Tacikistan siyaseti; diplomatik, iktisadi ve kültürel alanlar etrafında ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Yazar bu bölümde “Ankara’nın Duşanbe politikasında kültürel öğeler nasıl bir rol oynamaktadır?” ve “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı’nın (TİKA) faaliyetleri Türkiye’nin Tacikistan’daki konumunu nasıl etkilemektedir?” sorularına cevap aramıştır.

Yukarıda ayrıntılı olarak dile getirilen bilimsel özellikler mucibince bu kitabın alana özgün katkı yapan bir araştırma olduğu ifade edilebilir. Ezcümle tenkiti gerçekleştirilen kitap, sahip olduğu ilmî ve düzenli yapısının yanında içerdiği güçlü yöntemi hasebiyle araştırmacılara ve lisansüstü öğrencilere önemli bir kaynak eser olma özelliğine haizdir.